विकसित महाराष्ट्र - २०४७

मा. मुख्यमंत्री श्री. देवेंद्र फडणवीस यांनी शुक्रवार, दिनांक ६ मार्च २०२६ रोजी केलेल्या अर्थसंकल्पीय भाषणाची ठळक वैशिष्ट्ये.

भाग—एक

संक्षिप्त अर्थसंकल्प

(रुपये कोटीत)

बाब	सन २०२५-२०२६ अर्थसंकल्पीय अंदाज	सन २०२५-२०२६ सुधारित अंदाज	सन २०२६-२०२७ अर्थसंकल्पीय अंदाज
महसुली जमा	५,६०,९६४	६,०१,४८९	६,१६,०९९
महसुली खर्च	६,०६,८५५	६,३८,५४४	६,५६,६५१
महसुली तूट	४५,८९२	३७,०५५	४०,५५२
एकूण खर्च	७,००,०२०	७,५५,९२०	७,६९,४६७
राजकोषीय तूट	१,३६,२३४	१,५१,५३६	१,५०,४९१

राजकोषीय उत्तरदायित्व व वित्तीय व्यवस्थापन कायद्यानुसार राजकोषीय तूट स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या ३ टक्क्यांपेक्षा कमी ठेवण्यातही शासन यशस्वी ठरले आहे. तसेच राज्याची महसुली तूट ही सातत्याने स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या १ टक्क्यापेक्षा कमी राहिली आहे.

वार्षिक योजना २०२६-२७

(रुपये कोटीत)

बाब	सन २०२५-२०२६ चा नियतव्यय	सन २०२६-२०२७ चा प्रस्तावित नियतव्यय
राज्यस्तर सर्वसाधारण	१,९०,२४२	२,०८,८८६
अनुसूचित जाती घटक कार्यक्रम	२२,५६८	२३,१५०
आदिवासी घटक कार्यक्रम	२१,४९५	२१,७२३
जिल्हा वार्षिक योजना	२०,१६५	२१,८६७

राज्यस्तरीय सर्वसाधारण नियतव्ययाची विभागनिहाय विगतवारी पुढील तक्त्यात दिली आहे.

सन २०२६-२७ चा राज्यस्तर सर्वसाधारण विभागनिहाय नियतव्यय

(रुपये कोटीत)

अ. क्र.	विभाग	सन २०२६-२७ करिता प्रस्तावित नियतव्यय
१.	महिला व बालविकास	२४२३१.२८
२.	ऊर्जा	२७९६३.३६
३.	सार्वजनिक बांधकाम व रस्ते(सार्वजनिक उपक्रम वगळून)	२६२१८.१६
४.	जलसंपदा	१६५६९.२८
५.	ग्रामविकास	१३६५१.२०
६.	नगरविकास	११०५४.१६
७.	कृषि	९५८३.४०
८.	नियोजन	९६९७.०७
९.	इतर मागास बहूजन कल्याण	४५४२.७२
१०.	मृद व जलसंधारण	४४१६.८८
११.	पाणीपुरवठा व स्वच्छता	४०३०.००
१२.	सार्वजनिक आरोग्य	५९८०.०८
१३.	गृह (परिवहन)	३७५४.४०
१४.	शालेय शिक्षण	३०७७.३६
१५.	सामाजिक न्याय	३८३९.९२
१६.	वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये	२६१७.६८
१७.	वने	२६०७.२८
१८.	गृह- पोलीस	२३२६.४८
१९.	नियोजन - रोजगार हमी योजना	२२९३.२०
२०.	पर्यटन	२०५१.९२
२१.	उच्च शिक्षण	६८६.४०
२२.	दिव्यांग कल्याण	२२८७.०४
२३.	सार्वजनिक बांधकाम-रस्ते (सार्वजनिक उपक्रम)	१५१५.२८
२४.	तंत्रशिक्षण	१४९५.५२
२५.	सार्वजनिक बांधकाम - इमारती	३०२१.६८
२६.	सामान्य प्रशासन	१८५१.४८
२७.	गृहनिर्माण	१४००.८८

अ. क्र.	विभाग	सन २०२६-२७ करिता प्रस्तावित नियतव्यय
२८.	सांस्कृतीक कार्य	१२८३.४४
२९.	माहिती व तंत्रज्ञान	१३९४.६०
३०.	उद्योग	१०६१.८४
३१.	सहकार	८८९.२०
३२.	अल्पसंख्यांक विकास	८४४.४८
३३.	कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता	८३९.२८
३४.	वस्त्रोद्योग	८०४.९६
३५.	विधि व न्याय	७८९.३६
३६.	फलोत्पादन	७३६.३२
३७.	मदत व पुनर्वसन	६६३.५२
३८.	माहिती जनसंपर्क	५६८.८८
३९.	महाराष्ट्र विधीमंडळ सचिवालय	५६८.८८
४०.	क्रीडा	५५८.४८
४१.	अन्न व नागरी पुरवठा	५४७.०४
४२.	गृह-बंदरे	५०३.३६
४३.	महसूल	१४९२.९६
४४.	लाभक्षेत्र विकास	४२७.४४
४५.	पणन	३३५.९२
४६.	पशूसंवर्धन	३२७.६०
४७.	पर्यावरण व वातावरणीय बदल	२५४.८०
४८.	मत्स्यव्यवसाय	२४९.६०
४९.	वित्त	२१६.३२
५०.	कामगार	१७७.८४
५१.	गृह -राज्य उत्पादन शुल्क	१५९.१२
५२.	खारभूमी	११७.५२
५३.	मराठी भाषा	२५०.०
५४.	अन्न व औषध प्रशासन	५९.२८
५५.	दुग्ध व्यवसाय	०.०१
	एकूण . .	२,०८,८८६.१६

विकसित महाराष्ट्र - २०४७

- राज्याची अर्थव्यवस्था सन २०४७ पर्यंत ५ ट्रिलियन डॉलर करणार.
- विकसित महाराष्ट्र- २०४७ ची व्हिजन डाक्युमेंट जाहीर.
- राज्याच्या प्रादेशिक संतुलित विकासाला चालना देण्यासाठी प्रमुख चार स्तंभ.

    १. प्रगतिशील

    २. शाश्वत

    ३. सर्वसमावेशक

    ४. सुशासन

- या चार स्तंभाअंतर्गत १६ उपक्षेत्रे निश्चित.
- इथून पुढे येणाऱ्या सर्व अर्थसंकल्पात विकसित महाराष्ट्राच्या संकल्पाचे प्रतिबिंब दिसणार

स्तंभ पहिला - प्रगतीशील महाराष्ट्र

उपक्षेत्र पहिले - कृषि, संलग्न क्षेत्र आणि ग्रामीण विकास

- राज्याचा कृषि जीडीपी सन २०४७ पर्यंत ५५ अब्ज डॉलर्सवरुन ५०० अब्ज डॉलर्सवर नेण्याचे उद्दिष्ट
- महाविस्तार- एआय प्लॅटफॉम मूळे ३० लाखांहून अधिक शेतकऱ्यांना पीकसल्ला
- महाविस्तार मध्ये आदिवासी शेतकऱ्यांसाठी आदिवासी भाषेचा समावेश
- स्मार्टफोन नसणाऱ्या शेतकऱ्यांकरिता ‘वसुधा’ ही व्हॉइस सेवा
- ॲग्रीकल्चर डेटा एक्सचेंज ॲन्ड सॅन्डबॉक्स द्वारे कृषी स्टार्टअप्सना चालना
- शेतकऱ्यांना फार्मर आयडी देण्यात महाराष्ट्र देशातील अग्रगण्य राज्य
- फेब्रुवारी, २०२६ पर्यंत १ कोटी ३१ लाख फार्मर आयडी तयार
- आदिवासी वनपट्टेधारक शेतकऱ्यांना देखील फार्मर आयडी मिळणार
- कृषि समृध्दी योजनेअंतर्गत पुढील ४ वर्षाच्या कालावधीत राज्यातील कृषि क्षेत्रात भांडवली गुंतवणूक
- राज्यात पाच लाख हेक्टर क्षेत्रावर नैसर्गीक शेती
- गोपीनाथ मुंडे अपघात सानुग्रह अनुदान योजनेत शेतमजूरांचा समावेश
- राज्याच्या कृषी उत्पन्नात पशुपालनाचा वाटा वाढवण्यासाठी ‘मुख्यमंत्री ग्रामीण पशुधन उद्योजक योजना’
- पशुसंवर्धन आणि मत्स्यव्यवसायाला कृषी समकक्ष दर्जा
- संयुक्त राष्ट्र संघटनेने घोषित केलेल्या ‘आंतरराष्ट्रीय महिला शेतकरी वर्ष’ निमित्त महिला गो-पालक, कुक्कुटपालक आणि शेळीपालकांसाठी विशेष प्रोत्साहनपर कार्यक्रम
- मत्स्यव्यवसाय क्षेत्राच्या विकासासाठी प्रतिवर्षी १ हजार २४० कोटी रुपये आर्थिक भाराची ‘मुख्यमंत्री मत्स्यसंपदा योजना’

- मुख्यमंत्री ग्रामसडक योजनेचा टप्पा-३ ची घोषणा, याअंतर्गत २३ हजार किलोमीटर लांबीच्या रस्ते व पुलांची कामे हाती घेण्यात येणार
- ग्रामीण भागातील शेतपाणंद रस्त्यांच्या मजबुतीकरणासाठी 'मुख्यमंत्री बळीराजा शेत पाणंद रस्ते' या नवीन योजनेस मान्यता
- प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजना- भाग-४ अंतर्गत लोकवस्तीशी न जोडलेल्या वाड्या- वस्त्या बारमाही रस्त्याने जोडण्याची कामे हाती घेण्यात येणार
- प्रधानमंत्री आवास योजना - ग्रामीण करिता आत्तापर्यंत ३३ हजार ४१० कोटी रुपयांचा खर्च
- पंतप्रधान आवास योजना- शहरी व ग्रामीण अंतर्गत बांधण्यात येणाऱ्या घरांवर रुफटॉप सोलार लावण्यासाठी अतिरिक्त अनुदान

उपक्षेत्र दुसरे - उद्योग

- राज्यातील उद्योग क्षेत्राचे स्थूल उत्पन्न सन २०४७ पर्यंत १२३ अब्ज डॉलर्सवरुन १५०० अब्ज डॉलर्सपर्यंत वाढविण्याचे उदिष्ट.
- राज्याचे नवीन उद्योग, गुंतवणूक व सेवा धोरण - २०२५ जाहीर - २०४७ पर्यंत उद्योग क्षेत्राचा वाटा ३० टक्क्यांपर्यंत नेण्याचे ध्येय निश्चित
- थेट परकीय गुंतवणूकीत महाराष्ट्र देशात अव्वल
- राज्यात प्रत्येक जिल्ह्यात सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योग केंद्र स्थापन करणार - ५० लाख प्रत्यक्ष रोजगार निर्मिती
- महाराष्ट्र बांबू उद्योग धोरण - २०२५ अंतर्गत ५० हजार कोटींपेक्षा जास्त रकमेची गुंतवणूक - ५ लक्ष प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष रोजगार निर्मिती
- आशियाई विकास बँक अर्थसहाय्यीत सुमारे ४ हजार २७१ कोटी रुपयांचा बांबू विकास प्रकल्प
- लोहखनिजावर आधारित विशाल व अतिविशाल स्टील उद्योगांच्या माध्यमातून गडचिरोली जिल्ह्यात सुमारे २ लक्ष ६२ हजार कोटी रुपये गुंतवणूक व ७० हजार पेक्षा जास्त रोजगार निर्मिती
- महाराष्ट्र रत्ने व आभूषणे धोरण-२०२५ अंतर्गत १ लाख कोटी रुपयांची गुंतवणूक व ५ लाख रोजगार निर्मिती

उपक्षेत्र तिसरे - सेवा क्षेत्र

- राज्यात सेवा क्षेत्राचे स्थूल उत्पन्न सन २०४७ पर्यंत ३१२ अब्ज डॉलर्सवरुन ३ हजार अब्ज डॉलर्सवर नेणार
- महाराष्ट्र राज्याला ॲनिमेशन, गेमिंग आणि व्हिज्युअल इफेक्ट्स (AVGC) क्षेत्रात जगात अव्वल बनवण्यासाठी AVGC-XR धोरण-२०२५
- या अंतर्गत मुंबईत 'इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ क्रिएटिव्ह टेक्नॉलॉजी' सुरु करण्यात आली

- महाराष्ट्र जागतिक क्षमता केंद्र - 'जीसीसी धोरण - २०२५' धोरणाच्या माध्यमातून राज्यात ४०० नवीन जागतिक क्षमता केंद्र स्थापन करणार- ४ लक्ष उच्च-कुशल नोकरीच्या संधी निर्माण होणार

उपक्षेत्र चौथे - पर्यटन

- राज्यात येणाऱ्या पर्यटकांच्या संख्येत सन २०४७ पर्यंत वार्षिक १६ कोटींवरुन ३८ कोटींपर्यंत वाढ करण्याचे उद्दिष्ट
- महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाच्या सुवर्णमहोत्सवी वर्षानिमित्त निवडक ५० पर्यटन स्थळांचा विकास
- सातारा जिल्ह्यात मुनावळे ते वासोटा किल्ला रोपवे प्रकल्पाची घोषणा
- राज्यातील तिसरी चित्रनगरी नवरगाव, तालुका रामटेक, जिल्हा नागपूर येथे विकसित करणार
- रामटेक येथे रामसृष्टी व कालीदास सृष्टी उभारणार
- महाकवी कालिदास यांच्या जीवनचरित्र चित्रपट निर्मितीसाठी आवश्यक ते सहकार्य
- महानुभाव पंथीयांच्या विविध धार्मिक स्थळांच्या ठिकाणांचा विकास करणार

स्तंभ दुसरा - शाश्वत

उपक्षेत्र पहिले - शाश्वत शहरी विकास

- २०४७ पर्यंत नागरी लोकसंख्येचे प्रमाण ७० टक्के असणार - स्थूल राज्य उत्पन्नात या घटकाचे ७५ ते ८० टक्के योगदान
- मुंबई महानगर प्रदेशाची अर्थव्यवस्था २०३० पर्यंत १४० अब्ज डॉलरवरून ३०० अब्ज डॉलरपर्यंत नेण्याचे उद्दिष्ट
- वडाळा येथे जागतिक दर्जाचे स्टार्ट-अप आणि इनोव्हेशन हब स्थापन करण्यासाठी १३० एकर जमिनीचे वाटप
- बुलेट ट्रेन प्रकल्पाचा फायदा घेण्यासाठी विरार, भोईसर आणि ठाणे बुलेट ट्रेन स्थानकाभोवती विकासाकरिता बृहद् आराखडा
- अटल बिहारी वाजपेयी शिवडी - न्हावा शेवा अटल सेतू परिसरात तिसरी मुंबई (मुंबई ३.०) विकसित होणार
- वाढवण, जिल्हा पालघर जवळ चौथी मुंबई विकसित करण्याचे नियोजित
- मुंबई महानगर प्रदेशातील २० लाख झोपडपट्टी धारकांच्या घराच्या पुनर्विकासासाठी तसेच भाडेतत्त्वावरील घरांसह १० लाख परवडणारी घरे विकसित करण्यासाठी बृहद्‍ आराखडा
- मुंबई महानगरच्या धर्तीवर पुणे, नाशिक, नागपूर व छत्रपती संभाजी नगर ग्रोथ हब
- मुंबई महानगर प्रदेशात जीआयएस आधारित मॅपिंगचा वापर करुन 'नो न्यू स्लम फ्रेमवर्क' विकसित करणार
- 'नवीन नागपूर' म्हणून व्यापार व वित्तीय केंद्र विकसित करण्यात येणार

उपक्षेत्र दुसरे - वाहतूक व मालपुरवठा व्यवस्थापन

- २०४७ पर्यंत प्रवासी व मालवाहतूकिकरिता १ हजार २०० किलोमीटर लांबीचे मेट्रो मार्ग, ६ हजार किलोमीटर पेक्षा जास्त द्रुतगती मार्ग विकसित करण्याचे नियोजन
- २०२९ पर्यंत नवीन १६५ किलोमीटरचे मेट्रो मार्ग उभारणार
- मुंबई विमानतळ आणि नवी मुंबई विमानतळ यांना जोडणारा मुंबई मेट्रो मार्ग-८ हा २२ हजार ८६२ कोटी रुपये किंमतीचा प्रकल्प हाती घेण्यात येणार.
- २३ हजार ४८७ कोटी रुपये किंमतीच्या, वडाळा ते गेट वे ऑफ इंडिया, मुंबई मेट्रो मार्गिका-११ या पूर्णतः भूमिगत प्रकल्पाचा विस्तार धारावी पुनर्वसन प्रकल्पातून पुढे वांद्रे उपनगरीय स्थानक व वांद्रे टर्मिनस पर्यंत करण्याचे नियोजन
- रस्त्यांवरील वाहतूक कोंडी दूर करण्यासाठी मुंबई आणि पुणे शहरात भुयारी मार्गाचे जाळे उभारणार
- ठाणे ते बोरीवली या १८ हजार ८३८ कोटी रुपये किंमतीच्या भुयारी मार्गाचे काम जून, २०२८ पर्यंत पूर्ण करणार
- खारघर ते तुर्भे या २ हजार १०० कोटी रुपये किंमतीच्या भुयारी मार्गाचे काम सप्टेंबर, २०२८ पर्यंत पूर्ण करणार
- गायमुख जंक्शन ते फाउंटन हॉटेल जंक्शन दरम्यान सुमारे ६ किलोमीटर लांबीचा भुयारी मार्ग व फाउंटन हॉटेल ते भायंदर दरम्यान सुमारे ९ किलोमीटर लांबीचा उन्नत मार्ग प्रस्तावित
- ठाणे ते नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळ असा उन्नत मार्ग बांधण्याच्या प्रकल्पास मान्यता
- साकेत ते आमणे या उन्नत मार्गाच्या कामाचा प्रकल्प अहवाल तयार करण्यात येणार
- येरवडा ते कात्रज तसेच हिंजेवाडी ते सिंहगड रोड या ५४ किलोमीटर दुहेरी भुयारी मार्गाचा व्यवहार्यता अहवाल
- पनवेल ते कर्जत उपनगरीय रेल्वे प्रकल्पाचे काम अंतिम टप्प्यात असून तो लवकरच वाहतुकीसाठी खुला करण्याचे नियोजन आहे.
- मुंबई नागरी परिवहन प्रकल्प - (३ब) या १४ हजार ९०७ कोटी रुपये किमतीच्या प्रकल्पांतर्गत बदलापूर - कर्जत, आसनगांव ते कसारा, पनवेल ते वसई या दरम्यान सुमारे ६९ किलोमीटर लांबीचे नवीन उपनगरीय रेल्वे कॉरिडॉर प्रस्तावित
- येरवडा ते कात्रज तसेच हिंजेवाडी ते सिंहगड रोड या ५४ किलोमीटर दुहेरी भुयारी मार्गाचा व्यवहार्यता अहवाल तयार करण्यात येत आहे.
- ‘महाराष्ट्र अमृतकाल रस्ते विकास योजना २०२५-२०४७’ अंतर्गत ६ हजार २७२ किलोमीटरचे द्रुतगती मार्ग, १४ हजार ९१९ किलोमीटरचे राज्य व जिल्हा मार्ग, ४ हजार २४७ किलोमीटरचे पर्यटन पथ
- शक्तिपीठ महामार्गाच्या कोल्हापूर व सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील सुधारित संरेखनास मान्यता

- कल्याण, जिल्हा ठाणे ते लातूर पर्यंत ग्रीनफिल्ड द्रुतगती महामार्गासाठी संरेखनाची कार्यवाही सुरु
- आशियाई बँकेच्या सहाय्याने राज्यातील १ हजार पेक्षा अधिक लोकसंख्या असलेल्या गावांना काँक्रिट रस्त्यांनी जोडण्याची घोषणा
- छत्रपती संभाजीनगर विमानतळ ते वाळूज एमआयडीसी दरम्यान उन्नत मार्गाचे काम दोन टप्प्यामध्ये करण्याची घोषणा
- वाढवण बंदर समृद्धी महामार्गाने जोडण्याकरिता तवा ते भरवीर माल वाहतूक कॉरिडॉरच्या कामास मान्यता
- लातूर, बारामती व अमरावती येथील विमानतळाच्या ठिकाणी रात्रीच्या उड्डाणांची सुविधा करणार
- गडचिरोली ग्रीनफिल्ड विमानतळासाठी भूसंपादनाची प्रक्रिया सुरु
- मुंबई महानगर प्रदेशातील वाढत्या वाहतूक कोंडीला पर्यायी, पर्यावरणपूरक व स्वस्त उपाय म्हणून सध्याचे जलमार्गाचे १२५ किलोमीटरचे जाळे ३४० किलोमीटरपर्यंत विस्तारण्यात येणार
- मुंबई मधील रेडीओ क्लब येथील नवीन जेट्टी प्रकल्प डिसेंबर, २०२७ पर्यंत पूर्ण करण्याचे नियोजन

उपक्षेत्र तिसरे - ऊर्जा आणि शाश्वतता

- सन २०४७ पर्यंत ७५ टक्के स्वच्छ ऊर्जा मिळवण्याचे उद्दिष्ट
- मुख्यमंत्री बळीराजा मोफत वीज योजनेअंतर्गत सन २०२६-२७ मध्ये २० हजार कोटी खर्च अपेक्षित
- मागेल त्याला सौर कृषि पंप योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये महाराष्ट्र राज्य हे देशात प्रथम क्रमांकावर
- प्रधानमंत्री सूर्यघर मोफत वीज योजनेच्या अंमलबजावणीत देशात राज्य दुसऱ्या क्रमांकावर
- स्वच्छ व पर्यावरणपूरक ऊर्जेची गरज विचारात घेता ‘महाराष्ट्र नवीकरणीय ऊर्जा आणि ऊर्जा साठवणूक धोरण २०२५ ते २०३५’ जाहीर
- या धोरणामुळे ३ लाख कोटींची गुंतवणूक अपेक्षित
- एकूण ५५ उदंचन प्रकल्पांसाठी सामंजस्य करार- ७८ हजार २१५ मेगावॅट वीजनिर्मिती अपेक्षित
- महाराष्ट्रातील हरित क्षेत्र वाढविण्यासाठी ३०० कोटी वृक्ष लागवडीची मोहीम हाती घेण्यात येणार

उपक्षेत्र चौथे - पाणी व्यवस्थापन

- सन २०४७ पर्यंत ग्रामीण व शहरी भागात विहीत मानकानुसार पाणी उपलब्ध करणार
- राज्य जल माहिती केंद्र स्थापन करण्यात येणार
- वैनगंगा - नळगंगा नदीजोड योजनेच्या ९४ हजार ९६८ कोटी रुपये किंमतीच्या प्रकल्पास प्रशासकीय मान्यता देण्यात आली

- बारामती व पुरंदर तालुक्यातील अवर्षण प्रवण भागातील क्षेत्रास पिण्यासाठी व सिंचनासाठी पाणी उपलब्ध करुन देण्याकरिता निरा - कऱ्हा नदीजोड प्रकल्प राबविण्याची घोषणा
- राज्यातील शहरांमध्ये जागतिक बँकेच्या सहाय्याने सुमारे ५ हजार ८६० कोटी रुपये किंमतीचा 'महाराष्ट्र नागरी जलपुरवठा, सांडपाणी व्यवस्थापन व पुनर्वापर प्रकल्प' राबविण्यात येणार
- 'महाराष्ट्र राज्य प्रतिसादक्षम विकास कार्यक्रम' अंतर्गत कृष्णा खोऱ्यातील पुराचे पाणी भिमा खोऱ्यातील पश्चिम महाराष्ट्र व मराठवाड्यातील दुष्काळग्रस्त भागासाठी वळविण्यात येणार
- संभाव्य एल निनोचा प्रभाव विचारात घेऊन विविध उपाययोजना

स्तंभ तिसरा - सर्वसमावेशक

उपक्षेत्र पहिले - समाजकल्याण

- राज्यातील शेतकऱ्यांच्या कर्जमाफीसाठीकरिता पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर शेतकरी कर्जमाफी योजना जाहीर
- या योजनेअंतर्गत ३० सप्टेंबर, २०२५ रोजी पीक कर्ज थकीत असणाऱ्या राज्यातील पात्र शेतकऱ्यांना २ लाख रुपयांपर्यंत कर्जमाफी देण्यात येणार
- माननीय सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार राज्यातील अनुसूचित जातीच्या आरक्षणाचे उपवर्गीकरण करण्यासाठी समिती
- कातकरी, कोलाम, माडीया या आदिम जमातींच्या तसेच पारधी समाजाच्या सर्वांगीण विकासासाठी विशेष पॅकेजद्वारे निधी राखीव ठेवण्यात येणार
- तृतीय पंथीयांना स्वयंरोजगार व व्यवसायासाठी बीज भांडवल उपलब्ध करुन देण्यास मान्यता
- सारथी, बार्टी, आर्टी, टीआरटीआय, महाज्योती, वनार्टी, अमृत आणि मार्टी या संस्थांसाठी पुरेशी तरतूद
- दिव्यांगाकरिता जिल्हा वार्षिक योजनेअंतर्गत १ टक्का निधी राखून ठेवण्यात येणार
- आकांक्षित जिल्ह्यांची संख्या ४ वरुन १० व आकांक्षित तालुक्यांची संख्या १७७
- सिंधुदुर्ग व रत्नागिरी या दोन जिल्ह्यांच्या सर्वंकष विकासासाठी पुढील तीन वर्षांकरिता 'सिंधुरत्न समृद्ध योजना २.०' प्रस्तावित
- कोकण विभागातील साकव बांधणी व दुरुस्तीसाठी विशेष कार्यक्रम हाती घेण्यात येणार
- राज्यात एकल महिलांच्या कल्याणासाठी सुयोग्य धोरण
- 'मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण' या योजनेसाठी भरीव तरतूद
- सन २०२६-२७ मध्ये २५ लाख लखपती दीदी करण्याचे उद्दिष्ट
- १३ जिल्ह्यांमध्ये उमेद मॉल उभारण्यास मान्यता

उपक्षेत्र दुसरे - शिक्षण आणि कौशल्य विकास

- नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळाच्या परिसरात भारतातील पहिली आंतरराष्ट्रीय दर्जाची एज्युसिटी
- ६ आंतरराष्टीय विद्यापिठांशी सामंजस्य करार- अभ्यासक्रम यावर्षी सुरु होणार
- मुख्यमंत्री विज्ञान वारी उपक्रमा अंतर्गत राज्यातील विद्यार्थ्यांना 'इस्रो' (ISRO) आणि अमेरिकेतील 'नासा' या जगप्रसिद्ध संस्थांना भेट देण्याची संधी
- तळागाळातील नवउद्योजकांना आर्थिक बळ देण्यासाठी आपण मुख्यमंत्री उद्योजकता महाफंड
- चर्मकला डिझाईन व उत्पादन अद्ययावत केंद्र बांद्रा, मुंबई स्थापन करण्याचे प्रस्तावित
- आदिवासी जमातीतील युवांना नाविन्यतेवर आधारित उद्योजक आणि उद्योग निर्माते बनविण्यासाठी राज्यात 'भारत इनोव्हेशन, रिसर्च, स्टार्टअप्स फॉर आत्मनिर्भरता-बिरसा' ही योजना राबविण्यास मान्यता.
- महाराष्ट्र देशाचे स्टार्टअप कॅपीटल- युनिकॉर्नच्या संख्येत प्रथम क्रमांक

उपक्षेत्र तिसरे - आरोग्य

- सातारा जिल्ह्यात दरे परिसरात निसर्गोपचार केंद्र उभारण्यात येणार.
- मुंबई महानगर या परिसरात वैदिक ज्ञान व संगीत परंपरेवर आधारित वेलनेसचे उत्कृष्टता केंद्र
- कर्करोग, मधुमेह व हृदयविकार यासारख्या आजारांचे लवकर निदान करण्यासाठी आशियाई विकास बँकेच्या सहाय्यातून ४ हजार ५०० कोटी रुपये किंमतीची 'प्रगती योजना' प्रस्तावित
- राज्यात डिजिटल सार्वजनिक आरोग्य परिसंस्था निर्माण करण्यासाठी 'महाराष्ट्र डिजिटल आरोग्य तंत्रज्ञान अभियान' राबविण्यात येणार.
- सार्वजनिक आरोग्याच्या सर्वंकष उन्नतीसाठी नागपूर येथे भारतीय सार्वजनिक आरोग्य संस्थेच्या सहकार्याने 'महाराष्ट्र सार्वजनिक आरोग्य संस्था' स्थापन करण्यात येणार.
- स्वामी रामानंद तीर्थ ग्रामीण शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, अंबाजोगाई या संस्थेच्या इमारतीच्या एकत्रिकरणाकरिता बृहद् आराखडा तयार करण्यात येणार.
- बीड येथील जिल्हा रुग्णालयाचे विस्तारीकरण करण्यात येणार

उपक्षेत्र चौथे - सॉफ्ट पॉवर

- नाशिक व त्र्यंबकेश्वर येथे सन २०२७ मध्ये होणाऱ्या सिंहस्थ कुंभमेळ्याचे सुयोग्य आयोजनासाठी एकात्मिक विकास आराखडा तयार
- त्याअंतर्गत गोदावरी नदी स्वच्छता, शाहीस्नान तसेच पिण्याच्या पाण्याकरिता उपसा सिंचनाद्वारे पाण्याची व्यवस्था, मलनि:स्सारण प्रकल्प, घाट सुधारणाची कामे
- तसेच नाशिक विमानतळ, रिंग रोड, रेल्वे स्टेशन व बस स्टेशन इत्यादी पायाभूत सुविधांची श्रेणीवर्धनाची कामे पूर्ण करण्यात येणार.

- सातारा येथील अजिंक्यतारा किल्ल्याचे तसेच संगम माहुली, सातारा येथील महाराणी ताराबाई आणि छत्रपती शाहू महाराज यांच्या समाधीस्थळांचे जतन, संवर्धन व जीर्णोद्धार करण्यात येणार.
- थोर समाज सुधारक महात्मा ज्योतिराव फुले यांच्या जन्मगावी मौजे कटगूण, तालुका खटाव, जिल्हा सातारा येथे भव्य स्मारक उभारण्याचे प्रस्तावित आहे.
- संत गाडगेबाबा यांच्या १५० व्या जयंतीवर्षानिमीत्त ग्रामीण भागाच्या सर्वसमावेशक विकासासाठी प्रमुख राज्यस्तरीय अभियाने एकत्रित करुन 'संत गाडगेबाबा ग्राम समृद्धी अभियान' राबविण्यात येईल
- भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महाड, जिल्हा रायगड येथील चवदार तळे सत्याग्रहाच्या शताब्दी वर्षानिमित्त तेथील पायाभूत सोयी सुविधांकरिता विकास आराखडा तयार करणार
- सन २०२६-२७ हे वर्ष 'सामाजिक समता व समरसता वर्ष' म्हणून साजरे करणार
- दिवंगत श्री. अजित दादा पवार यांच्या व्यक्तिमत्वाला साजेसे भव्य स्मारक उभारण्यात येणार तसेच त्यांच्या नावे 'गतिमान नागरी सेवा पुरस्कार' देण्याची घोषणा.
- वन संपदेने समृद्ध चंद्रपूर जिल्ह्यातील बल्लारपूर येथील सागवान वारशाचे जतन, संशोधन व जनजागृतीसाठी 'टिंबर म्युझियम व झायलॅरियम' उभारण्याचे प्रस्तावित
- मिशन लक्षवेध अंतर्गत राज्य स्तरावर ८ हाय परफॉर्मन्स सेन्टर्स सुरु करण्यात आली असून आणखी ४ केंद्र सुरु करण्याचे प्रस्तावित
- मराठी भाषेतील साहित्य व ग्रंथ अन्य भाषेत अनुवादित करण्यासाठी यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र अनुवार अकादमी स्थापन करणार

स्तंभ चौथा - सुशासन व गतिमानता

उपक्षेत्र पहिले - प्रशासन

- राज्यातील नागरिकांना शासकीय योजना आणि सेवा सहज, सुलभ आणि उत्तरदायी पद्धतीने देण्याकरिता शासकीय प्रक्रिया पुनर्रचना उपक्रम हाती घेण्यात आलेला आहे.
- आगामी काळात राज्यात टप्प्याटप्प्यात महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व इतर यंत्रणांमार्फत ७५ हजार पदांची पदभरती करण्यात येणार
- नागरिकांच्या मालमत्तांमधील वाद कमी करणे, मालमत्ता हस्तांतरणामधील गैरव्यवहारांना प्रतिबंध करणे आणि मालमत्तांच्या हक्कांचे संरक्षण करण्यासाठी महाराष्ट्र भूमि मालकी हक्कधारी अधिनियम आणण्यात येईल.

उपक्षेत्र दुसरे - तंत्रज्ञान

- ओपन एआय व सर्वम एआय या जागतिक व राष्ट्रीय स्तरावरील नामवंत संस्थांसोबत हेतूपत्र तसेच आयआयटी, मुंबई आणि भारतजेन यांच्या समवेत शासनाचे सामंजस्य करार
- माहिती तंत्रज्ञान व कृत्रिम बुद्धिमत्ता विभाग स्वतंत्रपणे स्थापन करणार
- नागपूर येथे अत्याधुनिक स्टेट डेटा सेंटर स्थापन करणार

उपक्षेत्र तिसरे - सुरक्षा

- मानव-वन्यजीव संघर्ष निवारणासाठी व या समस्येवर कायमस्वरुपी तोडगा काढण्यासाठी विविध उपाययोजना राबविण्यात येणार
- स्मार्ट पोलिसिंग आणि न्यायदानासाठी अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर वाढविण्यासाठी महाराष्ट्र पोलीस दलाकरिता बॉडी वोर्न कॅमेरा उपलब्ध करुन देण्यात येणार.
- राज्यात ‘राज्य आपत्ती व्यवस्थापन संस्था’ मिहान, नागपूर येथे स्थापन करण्यास मान्यता
- राष्ट्रीय आपत्ती प्रतिसाद दलाच्या धर्तीवर राज्य आपत्ती प्रतिसाद दलाची स्थापना

उपक्षेत्र चौथे - वित्त

- अर्थव्यवस्थेला गती देण्यास सार्वजनिक गुंतवणूकीबरोबरच खाजगी गुंतवणूकीसाठी महाराष्ट्र सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी धोरणास मान्यता
- देशाच्या एकूण वस्तू व सेवाकर संकलनात राज्य देशात प्रथम
- राज्याच्या महसूल वाढीचा दर देशाच्या सरासरीपेक्षा जास्त

* * * * *